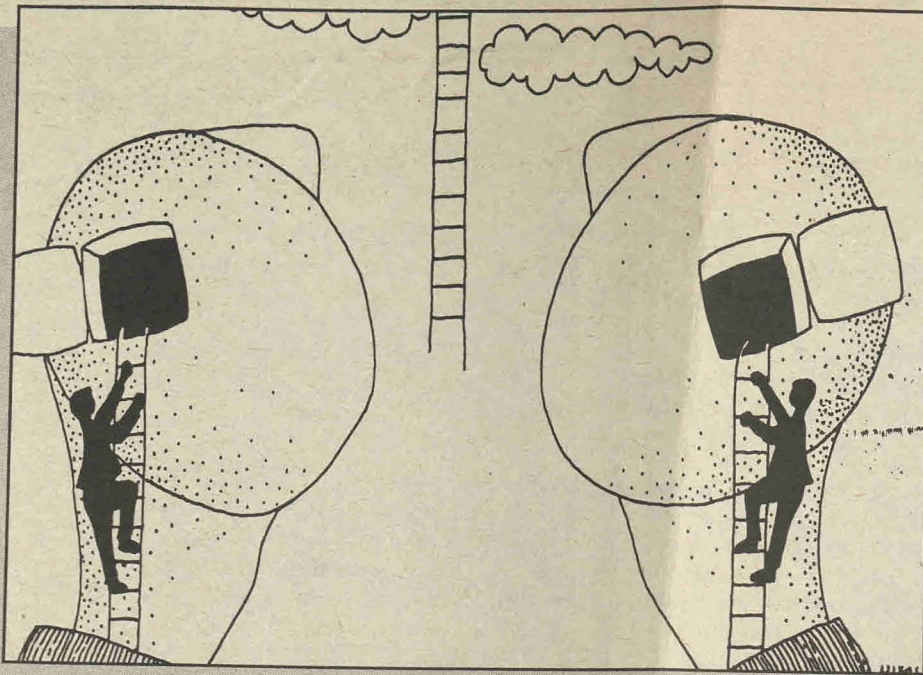

Το βιβλίο αυτό καλύπτει χρονικά την περίοδο από το 1925, όταν πια ο Στάλιν είναι πανίσχυρος ηγέτης της Σοβιετικής Ένωσης, παρακολουθεί τις περιπέτειες των εκκαθαρίσεων του 1930, μπαίνει στον κυκλώνα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και φτάνει μέχρι το 1953, τη χρονιά του θανάτου του Στάλιν.

Εχουμε δηλαδή μπροστά μας ένα φοβερό πανόραμα των φοβερών σταλινικών χρόνων. Ο συγγραφέας κινεί το μυθιστόρημα πλάι σε πρόσωπα που δημιουργεί η φαντασία και ιστορικές μορφές με τ' όνομα και την ταυτότητά τους

ΕΝΑ ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΣ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙ ΑΞΙΟΝΩΦ

Η «Σάγκα της Μόσχας»

ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΙ ΑΞΙΟΝΩΦ τον γνώρισα το Φλεβάρη του 1992 σ' ένα Συμπόσιο του Πανεπιστημίου Ράντγκιερς της Νέας Υόρκης, που είχε ως θέμα το ρόλο της διάνοησης στις αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη. Μου ήταν ήδη γνωστό το όνομα, όταν γύρω στο 1980 είχε ξεσηκωθεί θόρυβος γύρω από βιβλίο του κι εξαναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη Σοβιετική Ένωση σαν αντικαθεστωτικός. Η μητέρα του, η συγγραφέας Ευγενία Γκίνσμπουργκ, είχε περάσει από γκούλαγκ και βιβλίο της για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης έδωσε πιστά την ατμόσφαιρα της εφιαλτικής εποχής.

Του ΠΑΝΟΥ ΠΑΙΟΝΙΔΗ

ΤΟ 1992 ο Αξιόνωφ ήταν ήδη καθηγητής στο Πανεπιστήμιο «Τζων Μέισον» της Βιρτζίνια, παρακολουθούσε όμως από κοντά όλα τα κατακλυσμικά που συντελούνταν μπροστά στα μάτια μας στη μεγάλη πατρίδα που άφησε πίσω του. Το φυσιολογικότερο θα ήταν να νιώθει ικανοποίηση για την κατάρρευση του συστήματος που είχε κηρύξει κι εκείνον και την οικογένειά του σε διωγμό. Δεν ήταν τέτοια όμως η περίπτωση. Στην κυριολεξία συνέπασχε με την κακοδαμονία του λαού του. Στο Συμπόσιο έστρεψε την προσοχή του στους κινδύνους από την τυφλή ταύτιση μέρους της διάνοησης της ανατολικής Ευρώπης με τη νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική. Στάθηκε επίσης ιδιαίτερα επικριτικός έναντι της απόλυτης κυριαρχίας μιας δράκας μέσω μαζικής επικοινωνίας στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα.

Την άνοιξη του '95 διάβασα στο περιοδικό «Παγκόσμια Λογοτεχνία Σήμερα» (έκδοση του Πανεπιστημίου της Οκλαχόμα) κριτικό σημείωμα για την τριλογία του Βασίλι Αξιόνωφ «Η Σάγκα της Μόσχας», που μόλις είχε κυκλοφορήσει στη Ρωσία. Εγραψα τον φίλου μου και σε λίγες βδομάδες πήρα τον πρώτο τόμο της τριλογίας στην αγγλική έκδοση.

Το μνημειώδες αυτό έργο ξεκινά το 1925, όταν πια ο Στάλιν είναι ο πανίσχυρος ηγέτης της Σοβιετικής Ένωσης,

παρακολουθεί τις περιπέτειες των εκκαθαρίσεων του 1930, μπαίνει στον κυκλώνα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και φτάνει μέχρι το 1953, τη χρονιά του θανάτου του Στάλιν.

Εχουμε δηλαδή μπροστά μας ένα πανόραμα των φοβερών σταλινικών χρόνων. Ο συγγραφέας κινεί στο μυθιστόρημα πλάι σε πρόσωπα που δημιουργεί η φαντασία και ιστορικές μορφές με τ' όνομα και την ταυτότητά τους.

Ακολουθεί δηλαδή μια παράδοση στην πεζογραφία που έβαλε στέρεους θεμέλιους λίθους στο μυθιστόρημα.

Σε δύο περιπτώσεις, ο Αξιόνωφ μας φέρνει αντιμέτωπους με τον ίδιο τον Στάλιν. Είναι ιστορικό γεγονός ότι ο Ιωσήφ Βισαριόνοβιτς έπασχε από δυσκοιλιότητα, είναι επίσης ιστορικό γεγονός ότι λίγο πριν από το θάνατό του είχε ξεσπάσει η υπόθεση των Εβραίων γιατρών, που είχαν κατηγορηθεί για το ότι αποπειράθηκαν να σκοτώσουν τον Στάλιν. Ο κεντρικός ήρωας του μυθιστορήματος, ο ακαδημαϊκός Μπορίς Γκράντοφ, καλείται και στις δυο περιπτώσεις στο Κρεμλίνο, για να δώσει τη γνωμάτευσή του. Εχουν μια εκπληκτική δύναμη αυτές οι σελίδες. Στην πρώτη περίπτωση, στην προπολεμική περίοδο, όταν οι εκκαθαρίσεις βρίσκονταν σε πλήρη οργασμό, η παρέμβαση του Γκράντοφ είναι αποτελεσματική. Θεραπεύει τον Στάλιν κι εκείνος εκφράζει

την προθυμία να τον ανταμείψει. Δεν υπάρχει κάτι που θα ήθελε να του ζητήσει; Ο Γκράντοφ, μια ωραία, περήφανη μορφή, αρνείται να ζητήσει οτιδήποτε. Και τούτο παρόλο που τα παιδιά του είναι ήδη θύματα της παρανοϊκής εξουσίας. Ο πρώτος, ο Νικήτα, επελάρχης του Φρούντζε κι ο δεύτερος, ο Κίριλ, γραμματέας της κομματικής οργάνωσης της Μόσχας, έχουν ήδη συλληφθεί κι η κόρη, η Νίνα, ποιήτρια, κρυβόταν για να αποφύγει τη σύλληψη.

Ο Αξιόνωφ κινείται με τρομερή άνεση μέσα στα γεγονότα μιας συγκλονιστικής εποχής. Τα προσωπικά του βιώματα εδώ κι εκείνα της οικογένειας τον βοηθούν να αναπλάσει την ψυχολογία μιας τερατώδους κατάστασης.

Στη δεύτερη περίπτωση, μετά τον πόλεμο, ο ακαδημαϊκός Γκράντοφ καλείται να εξετάσει τον σοβαρά άρρωστο πια Στάλιν και όντας επαγγελματίας επαναλαμβάνει τη διάγνωση των άλλων γιατρών. Οτι ο Στάλιν, δηλαδή, είναι σοβαρά άρρωστος κι ότι θα πρέπει ριζοσπαστικά να αλλάξει τρόπο ζωής. Αυτή η γνωμάτευση είναι αρκετή, για να ριχτεί στα μπουντρούμια της Ασφάλειας και να περάσει απ' όλους τους κύκλους της κόλασης. Αυτός είναι κι ο «Ηρώας του Χειμώνα».

Οση τραγικότητα και να αναδύεται από την τριλογία του Αξιόνωφ, τελικά η γεύση που μένει στο στόμα είναι η γεύση που αφήνει πίσω της η συνάντηση με ωραίους, ακέραιους, δυνατούς ανθρώπους. Ενδεικτική απ' αυτήν την πλευρά είναι η πορεία του Νικήτα Γκράντοφ. Στις πιο κρίσιμες μέρες της μάχης της Μόσχας, όταν οι χιτλερικές ορδές βρίσκονται προ των πυλών της κι ο κίνδυνος για τη χώρα ήταν θανάσιμος, προβάλλει έντονη η ανάγκη να χρησιμοποιηθεί, ότι από μινε από τα στελέχη του Κόκκινου Στρατού που είχαν αποδεκατιστεί. Ετσι αλλάζει κι η ζωή του Νικήτα. Μεταφέρεται στη Μόσχα και του αντίθετα η διοίκηση επίλε-

κτης στρατιάς που αποστολή της είναι να προελάσει προς την καρδιά της ναζιστικής Γερμανίας. Παρακολουθούμε εδώ τη θριαμβευτική πορεία της στρατιάς του Νικήτα, που προχωρά από νίκη σε νίκη, παρασημοφορείται με τα ανώτατα παράσημα, τριγύρω του όμως συνεχώς οι άνθρωποι του Μπέρια (πόσο ζωντανά δίνεται ο εκφυλισμός της σκοτεινής αυτής μορφής) έτοιμοι να τον συλλάβουν και πάλι και να τον εξαφανίσουν. Ο Νικήτα φυσικά δεν θα χαρεί τη νίκη, θα σκοτωθεί από σφαίρα ακροβολιστή, όταν είχε ήδη προτομαστεί το τέλος του από εκείνους που χρόνια εξευτέλιζαν τη ζωή του.

Η «Σάγκα της Μόσχας» είναι ένα από τα λίγα ίσως σύγχρονα έργα τέχνης που οπωσδήποτε θα τα καταξιώσει η ιστορία και θα τα κατατάξει στη χορεία των κλασικών. Γι' αυτό και δικαιολογημένα η κριτική αντικρίζει την τριλογία σε συχετισμό με την κλασική παράδοση.

Ο κριτικός της «Ουόλ Στριτ Ζουρνάλ» είδε το μυθιστόρημα του Βασίλι Αξιόνωφ σαν μια πρόκληση του συγγραφέα προς τον Λέοντα Τολστόι στο δικό του πεδίο. «Ο Αξιόνωφ», γράφει, «δημιούργησε ένα γιγαντιαίο ιστορικό έπος στο μεγαλειώδες προεπαναστατικό μοντέλο».

Κι ο κριτικός της «Νιου Πόρκ Τάιμς» προσθέτει, ευρισκόμενος στο ίδιο μήκος κύματος:

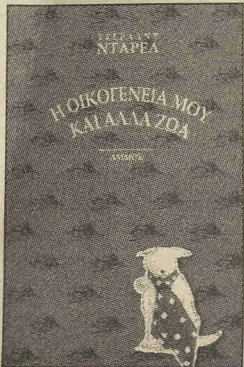
«Στις 'Γενιές του Χειμώνα' ο Β.Α. ξεκίνησε να γράφει τον 'Πόλεμο και Ειρήνη' του 20ού αιώνα αναμειγνύοντας φανταστικούς με ιστορικούς χαρακτήρες. Πιστεύω ότι αυτό το μυθιστόρημα θα ζήσει για πολύ καιρό και θα αντικρίζεται σαν μια από τις πιο αξιόλογες ιστορικές και λογοτεχνικές κατακτήσεις ενός φοβερού αιώνα».

Δεν είναι γνωστό ακόμη αν το σημαντικό αυτό έργο θα δει σύντομα το φως της δημοσιότητας στον ελληνικό χώρο. Πάντως πρόκειται για πρόκληση που πιστεύω πως θα πρέπει να τη δεχτούν τα ελληνικά εκδοτικά.

Ήσυχες μέρες του Αυγούστου... Η πόλη ξαναβρίσκει τα ανθρώπινα μέτρα, γίνεται για μια φορά σχεδόν φιλική για τους «χρήστες» της. Χρήστες κι όχι πια εραστές... Βλέπει, μεγάλωσε άσχημα και τον έρωτά μας τον αποδιώχνει... Μα μέσα στη βρομούπολη σε ζώνουν οι ανταπάτες... Και να, βάζεις το δάχτυλο να σημάδεύει τη σελίδα και η καρδούλα σου πεταρίζει καθώς κλεφτοκοιτάς τους τελικούς...

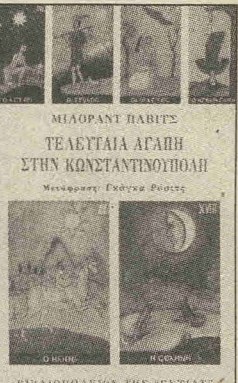
Σε μια άλλη Αθήνα, σε κάποιους άλλους αγώνες, στα Μεγάλα Διονύσια του 349 π.Χ., τοποθετεί τη δράση του αστυνομικού(;) της μυθιστορήματος ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΓΟΡΑ η Γαλλίδα ιστορικός και αρχαιολόγος Claude Mossé. Οι πρόποδες της Ακρόπολης, τα καταστήματα της Αγοράς, το θέατρο και η Εκκλησία του Δήμου είναι το σκηνικό, ο ρήτορας Δημοσθένης και η σφοδρή αντίθεσή του στο Φίλιππο της Μακεδονίας προσφέρουν το ιστορικό πλαίσιο. Η ανακάλυψη του πτώματος του νεαρού Νικόστρατου προσφέρει την άκρη του νήματος που θα κληθεί να ξετυλίξει μαζί με τον δαμόνιο Αριστοκλή ο αναγνώστης, περιδιαβαίνοντας, σε ένα απολαυστικό μάθημα ιστορίας, την καθημερινή ζωή του έκπαλαι κλεινού άστεως... (Σε μετάφραση Ευδοξίας Δελλή κυκλοφορεί από το ΘΕΜΕΛΙΟ)

Σε μια εποχή εξίσου βυθισμένη στο παρελθόν, στη δεκαετία του '30, και σ' έναν τόπο ανύπαρκτο πλέον, την Κέρκυρα, μας μεταφέρει ο δημοφιλής Βρετανός συγγραφέας Τζέραλντ Ντάρελ, στο αυτοβιογραφικό του έργο Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΖΩΑ. Η λυρική περιγραφή της φύσης και των κατοίκων του νησιού, από τις καλύτερες της παγκόσμιας πεζογραφίας ίσως, ακούγεται σπ' αυτιά του σημερινού αναγνώστη μάλλον ως ελεγεία, αφού από την τουριστική και «αναπτυξιακή» λαίλαπα δεν απέμεινε πλέον τίποτε αναγνωρίσιμο. Κι όμως, το μυθιστόρημα, που σε μετάφραση Μαρίνας Δημητρά και Δημήτρας Σίμου κυκλοφόρησε η ΑΜΜΟΣ, σφύζει από χιούμορ, χαρακτηριστικά βρετανικό, πολλές φορές μάλιστα «δηλητηριώδες», ειδικά όταν καταπίνεται με τους συγγενείς του -κυρίως τον επίσης συγγραφέα αδελφό του Λώρενς... Από τις ίδιες εκδόσεις για τους λιλιπούτειους αναγνώστες κυκλοφόρησαν το ΠΟΥ ΠΗΓΕ Ο ΠΙΠΙΝΟΣ των Μπ. Βένιγκερ και Ε. Τάρλετ και το «καλοκαρινό» ΟΙ ΔΕΡΜΑΤΟΥΛΗΔΕΣ στο ταψί του ήλιου της Άννας Ράσελμαν.

Το προσκύνημα στη Μέκκα του ρομαντισμού, στην Ελλάδα που έπλασε η φαντασία των φιλελλήνων, ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν το πραγματοποίησε το 1841. Και για να μην κατηγορηθεί για... παραμυθιάς, όπως κάθε άλλος περιηγητής του καιρού του κατέγραφε λεπτομερώς κάθε βράδυ στο ημερολόγιό του το τι είδε και άκουσε. Σε αυτά τα γραπτά εντρυφήσε η γνωστή μελετήτρια του έργου του Δανού συγγραφέα Μυρτώ Γεωργίου - Νίλσεν, παρουσιάζοντας την ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΑΝΤΕΡΣΕΝ στις εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ. Μια Αθήνα σπαρμένη με τα ερείπια του απελευθερωτικού πολέμου, ένα χωριό, περιτριγυρισμένο από ληστοσυμμορίες, που βάλθηκε να γίνει πρωτεύουσα περιγράφει -ρεαλιστικότερα- ο Δανός. Κι όμως, σήμερα στα μάτια μας η αφήγησή του φαντάζει παραμυθι...

Ένα ταξίδι, στο χώρο και την ιστορία, την τύχη και τον έρωτα, είναι και η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΓΑΠΗ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ του βυζαντινού (κατά δήλωσίν του: «Κύριε Πάβιτ, είστε μαρξιστής;» «Είμαι βυζαντινός») Μίλοραντ Πάβιτς, που σε μετάφραση Γκάγκα Ρόσιτς κυκλοφορεί από την ΕΣΤΙΑ. Ανάμεσα στο τέλος του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα, ανάμεσα στη Βενετία και την Κωνσταντινούπολη, ο συγγραφέας δομεί το έργο του σε 22 «κλειδιά», τα 22 χαρτιά των Ταρό, της μεγάλης Αρκάνας, όπου κάθε χαρτί γίνεται και μια ξεχωριστή ιστορία. Ιστορίες που μιλούν για την κατάσταση και την τύχη της γυναίκας μέσα στον αρσενικό κόσμο, αυτόν των νικητών και των νικημένων, και τη δυνατότητά της να υπέρβη ως κάτι τρίτο, πέρα από τους διαχωρισμούς αυτούς. Αποτελώντας την σε «θηλυκό κλειδί» ανάγνωση του έργου του Τοπίο ζωγραφισμένο με τσάι, το μυθιστόρημα μπορεί να διαβαστεί και με οδηγό τα χαρτιά των Ταρό, επιτρέποντας στην τύχη έκαστου αναγνώστη να τον οδηγήσει σε ένα προσωπικό διάβασμα. Ρίχνοντας τα χαρτιά μπορεί να ανακαλύψει το δικό του «κλειδί» απόλαυσης του βιβλίου... Από τις ίδιες εκδόσεις κυκλοφορεί και η συλλογή διηγημάτων του Χρήστου Χομενίδη ΔΕΝ ΘΑ ΣΟΥ ΚΑΝΩ ΤΟ ΧΑΤΗΡΙ.

Στον ίδιο (γεωγραφικά) χώρο, μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, εκεί που κινήθηκε για χρόνια η φοιτητική διασπορά, τοποθετεί το αφήγημά του ΒΡΟΧΗ ΣΤΗ ΔΑΛΜΑΤΙΑ, ΚΑΦΕΣ ΣΤΟ ΤΙΤΟΓΚΡΑΝΤ ο Γιώργος Παπαγιαννόπουλος. Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό, η δράση τοποθετείται στην ατέλειωτη εκείνη διαδρομή επί της πρώην ενιαίας Γιουγκοσλαβίας, που χιλιάδες νέοι έκαναν, αγκομαχώντας τότε, αρκετές φορές το χρόνο και, σήμερα, που αυτή η χώρα αποτελεί παρελθόν, αντιμετωπίζουν με νοσταλγία... (Από το ΔΕΛΦΙΝΙ).

Από τον ΣΠΥΡΟ ΚΑΚΟΥΡΙΩΤΗ